માનનીય અધ્યક્ષશ્રી,

આઝાદીની લડતમાં ગુજરાત અને ગુજરાતીઓએ હંમેશાથી મહત્વની ભૂમિકા અદા કરી છે.

પૂજ્ય મહાત્મા ગાંધીજી અને ગુજરાતના લોહ પુરૂષ સરદાર પટેલ સહિતના સ્વતંત્રતા સૈનાનીઓના દ્રઢ મનોબળ, જુસ્સા, કોઠાસુઝ, ત્વરિત નિર્ણયશક્તિ, સક્ષમ નેતૃત્વ અને શહીદવીરોના બલિદાનના પરિણામે આપણને આ અમૂલ્ય આઝાદી મળી છે.

હવે, વાત જ્યારે દેશના વિકાસ અને નયા ભારત નિર્માણની છે ત્યારે ગુજરાત દેશના વિકાસનું ગ્રોથ એન્જિન બનીને ઉભરી આવ્યું છે. આજે ગુજરાત વિકાસ ક્ષેત્રે દેશનું સારથી બન્યું છે.

ગુજરાતનું આરોગ્ય અને શિક્ષણ ક્ષેત્ર, પાણીદાર ગુજરાતનું સુદ્રઢ માળખું, માળખાકીય સવલતો, ઉદ્યોગક્ષેત્ર તેમજ પરિવહન સેવાઓનું વ્યવસ્થાપન આજે ગુજરાતના નાગરિકોની સુખાકારીમાં વધારો કરવાની સાથે દેશના અન્ય રાજ્યો માટે પણ મોડલ બની રહ્યું છે.

વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઇ મોદીના માર્ગદર્શન અને મુખ્યમંત્રી શ્રી ભૂપેન્દ્રભાઇ પટેલના નેતૃત્વ વાળી ડબલ એન્જિનની સરકારનું આઝાદીના અમૃતકાળમાં વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫નું બજેટ પણ ગુજરાતના આવનારા પાંચ વર્ષના વિકાસનો રોડમેપ નક્કી કરનારૂ છે.

ગુજરાતના વેગવંતા વિકાસની અમારી પરિકલ્પનાના પાંચ મુખ્ય સ્તંભ છે. જેમા વિકાસનો પહેલો સ્તંભ સમાજના ગરીબ અને જરૂરિયાતમંદ વર્ગને પાયાની સુવિધાઓ સાથે સામાજીક સુરક્ષા ઉપલબ્ધ કરાવે છે જ્યારે સમતોલ વિકાસ માટે માનવ સંશાધનનો વિકાસ કરવો દ્વિતીય સ્તંભ જનસુખાકારી તેમજ આર્થિક સમૃધ્ધિને વધારે સુદ્રઢ બનાવવા, વિશ્વસ્તરીય આંતરમાળખાકીય સવલતો ઉભી કરવી એ તૃતીય સ્તંભ. ખાનગી રોકાણને પ્રોત્સાહન આપી કૃષિ, ઔદ્યોગિક અને સેવાક્ષેત્રે, ખાસ કરીને પ્રવાસન ઉદ્યોગ થકી, રોજગારીની નવી તકોનું સર્જન કરવાનો આ વિકાસ યાત્રાનો ચોથો સ્તંભ છે. જ્યારે પાંચમો અને અંતિમ સ્તંભ ગ્રીન ગ્રોથ થકી પર્યાવરણની જાળવણી અને ઉપલબ્ધ સંશાધનોનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ કરવાનો છે.

માનનીય અધ્યક્ષશ્રી,

ગુજરાતની સમૃધ્ધિમાં નર્મદા યોજનાનુ યોગદાન અમૂલ્ય છે. આ યોજના થકી સિંચાઈ જળવિધુત ઉત્પાદન, પીવા પાણી અને ઔધોગિક વપરાશ પાણીની વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે. જેથી રાજયમાં આર્થિક, સામાજિક, શૈક્ષણિક અને આરોગ્ય સંબંધી સૂચકાંકોમાં હકારાત્મક પરિવર્તન આવેલ છે.

વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ની સરદાર સરોવર યોજના માટે (માંગણી ક્રમાંક-૬૫) માટે રૂ.૪,૭૯૮ કરોડની (ચાર હજાર સાતસો અઠ્ઠાણું) ની માંગણીઓ ગૃહ સમક્ષ રજૂ કરતાં મને આનંદ થાય છે.

નર્મદા યોજનાનું મહત્વ

નર્મદા યોજનાનું મહાત્મ્ય ગુજરાતના પરિપ્રેક્ષ્યમાં વર્ણવીએ એટલું ઓછું છે. નર્મદા યોજનાના સંબંધી નર્મદા જળ વિવાદ પંચ Narmada Water Dispute Tribunal (નર્મદા વોટર ડિસ્પુટ ટ્રિબ્યુનલ) નો એવોર્ડ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૯ માં પ્રસિધ્ધ કરવામાં આવ્યો જે મુજબ નર્મદા નદીની વાર્ષિક ૨૮ મિલિયન એકર ફીટની સરેરાશ પાણીની આવક માંથી ગુજરાતને ફાળે ૯ મિલિયન એકર ફીટ પાણી આવે છે.

તેમાંથી ૦.૮૬ મિલિયન એકર ફીટ પાણી ઘરવપરાશ માટે. ૦.૨૦ મિલિયન એકર ફીટ પાણી ઔદ્યોગિક વપરાશ માટે બાકીનું પાણી સિંચાઈ માટે વાપરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

આ વર્ષે ગુજરાતની જનતા માટે સારા સમાચાર એ છે કે, નર્મદા કંટ્રોલ ઓથોરીટી દ્વારા ચાલુ Water Year માં રાજ્યને માળવા પાત્ર ૯ મીલીયન એકર ફીટ ની જગ્યાએ ૧૦.૪૧ મીલીયન એકર ફીટ એટલે કે ૧.૪૧ મીલીયન એકર ફીટ વધારાનું પાણી આપવાની જોગવાઇ કરી છે.

આનાથી ગુજરાતના ૧૭.૯૨ લાખ હેક્ટર વિસ્તારને સિંચાઈનો લાભ મળનાર છે.

ગુજરાતની પ્રજાની પીવાની પાણીની જરૂરીયાતમાંથી ૮૦ ટકા જેટલી જરૂરીયાત નર્મદાના પાણીથી પૂરી પાડવામાં આવે છે. તેમાં ૭ મહાનગરો, ૧૯૯ નગરો તથા ૧૧,૯૫૧ ગામોનો સમાવેશ થાય છે. પિયત વિસ્તારની દ્રષ્ટિએ એક તરફ ગુજરાતના ૨૦૫ બંધો અને બીજી તરફ માત્ર સરદાર સરોવર યોજના - બંનેનો પિયત વિસ્તાર લગભગ સરખો છે જે કુલ મળીને ૩૬ લાખ હેક્ટર થાય છે. આમ ૨૦૦ કરતાં વધારે બંધો જેટલું યોગદાન માત્ર સરદાર સરોવર યોજના આપી રહી છે.

નર્મદા યોજનાની વિશેષતા

અન્ય બંધોની સરખામણીમાં સરદાર સરોવર બંધના પિયત વિસ્તારની વિશેષતા એ છે કે, તેમાં મોટા ભાગનો વિસ્તાર એવો છે જેની જમીનની ગુણવત્તા નિયમિત સિંચાઈ માટે યોગ્ય નથી. કોઈક વિસ્તારમાં ક્ષારની સમસ્યા છે તો કોઈક વિસ્તારમાં વરસાદી પાણીના નિકાલની સમસ્યા છે તો કોઈક વિસ્તાર રેતાળ છે. આથી "પ્રોટેકટીવ ઈરીગેશન" માટે આ યોજના બનાવવામાં આવી છે.

પાકને બચાવવા માટે જેટલું ઓછામાં ઓછું પાણી જરૂરી હોય તેટલું જ પાણી આપવું તેને પ્રોટેકટીવ ઈરીગેશન કહેવામાં આવે છે.

નર્મદા યોજનાના પિયત વિસ્તારને અત્યંત વૈજ્ઞાનિક પધ્ધિતથી એગ્રોક્લાઈમેટીક કન્ડીશન અને જમીનની ગુણવતા મુજબ ૬ ઈરીગેબીલીટી કેટેગરીમાં વિભાજીત કરવામાં આવ્યો છે અને તે મુજબ જે તે વિસ્તારમાં પાણીનો જથ્થો ફાળવવાનું આયોજન અગાઉથી નક્કી કરી તેની નહેરોની ડિઝાઈન બનાવવામાં આવેલ છે અને તે મુજબ પાણી આપવામાં આવે છે.

સાતત્યસભર વિકાસની સંકલ્પનાને ધ્યાને રાખી અલગ અલગ વિષેશતાઓ વાળી જમીનમાં વર્ષો વર્ષ કૃષિ થઈ શકે અને જમીનની ગુણવતા પણ જળવાઈ રહે તેની કાળજી રાખવામાં આવી છે. જે જમીન અગાઉ માત્ર એક જ પાક આપી શકતી હતી અને તે પણ વરસાદી ખેતી આધારીત તે જ જમીન આજે બે નિશ્ચિત પાક આપતી થઈ છે.

મને ગૃહને જણાવતાં આનંદ થાય છે કે અલગ અલગ સમયે આ પિયત વિસ્તારના વિકાસ પછી કૃષિ અને સમાજજીવન પર આ યોજનાના કારણે કેવા પ્રકારનો પ્રભાવ પડયો તેના અભ્યાસો દાંતીવાડા કૃષિ યુનિવર્સિટી, ઇરમા વગેરે જેવી ખ્યાતનામ રીસર્ચ ઈન્સ્ટીટ્યુટ પાસે કરાવવામાં આવ્યા છે. આ અભ્યાસ મુજબ કૃષિ ઉત્પાદનમાં હેકટર દીઠ લગભગ અઢી ગણી વૃધ્ધિ થવી, પશુપાલનમાં પરિવારદીઠ આવકમાં નોંધપાત્ર વધારો થવો, સામાજીક અને શૈક્ષણિકસ્તર ઉચું આવવું અને ખેતીની આવકમાં અનેકગણો વધારો થવો તે મુજબ લાભો નોંધાવા પામ્યા છે.

નર્મદા યોજના પૂર્ણ કરવાનું આયોજન

- નર્મદા યોજનાની કામગીરી પૂર્ણતાના આરે છે. નર્મદા મુખ્ય નહેર શરૂઆતમાં ૧૧૩૩ ધનમીટર પ્રતિ સેકન્ડની વહનક્ષમતા ધરાવનારી ૪૫૮ કિ.મી લાંબી છે જે એક મોટી નદી જેટલી છે તેનું કામ લગભગ ૧૦ વર્ષમાં પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.

- લગભગ ૬૯,૦૦૦ કિ.મી. લાંબુ નહેરોનું માળખું જે ૧૭.૯૨ લાખ વિસ્તારને સિંચાઈનો લાભ આપશે. લગભગ રૂ.૮૫,૦૦૦ કરોડના ખર્ચે આ યોજના વર્ષ ૨૦૨૫ માં પૂર્ણ થવા જઈ રહી છે. કચ્છ શાખા નહેરની કુલ લંબાઇ ૩૫૭.૧૮ કિ.મી. છે. જે ઓગષ્ટ-૨૦૨૨માં પૂર્ણ થયેલ છે. નર્મદા ડેમથી આશરે, ૭૪૨ કિ.મી દુર માંડવી તાલુકાના મોડકુબા ગામ પાસે નર્મદાના પાણી પહોંચાડયા છે

માન. વડાપ્રધાનશ્રીએ તા.૨૮/૦૮/૨૦૨૨ ના રોજ કચ્છ શાખા નહેરનું લોકાર્પણ કરેલ છે.

- કચ્છ શાખા નહેરનું વિતરણ માળખું. ક્યાંક મીસીંગ લીંક તો ક્યાંક સબ માઈનોર પાઈપલાઈન - જે કંઈ પણ કામગીરી બાકી છે, તે વર્ષ ૨૦૨૫માં પૂર્ણ કરવામાં આવશે. બનાસકાંઠા જીલ્લામાં ચાલુ વર્ષે સુઇગામ ડીસ્ટ્રીબ્યુટરીનું આશરે ૫૩% બાંધકામ પૂર્ણ થયેલ છે. જેનાથી વેજપુર અને માડકા

શાખા નહેરના પિયત વિસ્તારો વચ્ચે રહી ગયેલ પિયત વિસ્તારને સિંચાઇ સુવિધા પુરી પાડવા રૂા. ૭૦.૨૭ કરોડના ખર્ચે નવી સુઇગામ ડીસ્ટ્રીબ્યુટરીના કામનું ખાતમૂહૂર્ત માન.પ્રધાનમંત્રીશ્રી ધ્વારા તારીખ- ૩૧/૧૦/૨૦૨૨ ના રોજ કરવામાં આવ્યું હતું. આ નહેરથી ૨૨ ગામોને (૧૩,૮૮૪ હેક્ટર) સિંચાઇનો લાભ મળશે.

સારાંશમાં, નર્મદા યોજના થકી ગુજરાતને સમૃધ્ધિની દિશામાં અગ્રેસર કરવામાં છેલ્લા ૨૭ વર્ષથી ભા.જ.પ.ની સરકારે અથાગ મહેનત કરી છે અને આ યોજનાના તમામ ફળ ગુજરાતની પ્રજાને સમર્પિત છે.

બજેટ ૨૦૨૩-૨૪ ની સરદાર સરોવર યોજનાની સિધ્ધીઓ

- ચાલુ વર્ષે રીવર બેડ પાવર હાઉસ RBPH- (આર.બી.પી.એચ.) અને કેનાલ હેડ પાવર હાઉસ CHPH-(સી.એચ.પી.એચ.) થકી કુલ ૩૦૮.૮૦ કરોડ વીજ યુનિટ. અંદાજે રૂા.૧૨૩૫.૨૦ કરોડનું વીજ ઉત્પાદન કરવામાં આવ્યું. (રૂ.૪/- પ્રતિ યુનિટ).

- ચાલુ વર્ષે સરદાર સરોવર નર્મદા નિગમ લી.ના નહેર માળખાની મિયાગામ, વડોદરા, સૌરાષ્ટ્ર અને કચ્છ શાખા નહેરો ઉપર કુલ ૧૮ પૈકી ૧૬ સ્થળોએ નાના વીજ મથકોનું કુલ વીજ ઉત્પાદન ૭.૫૪ કરોડ યુનિટ થતાં કુલ ૪૨.૦૨ કરોડ વીજયુનિટ ઉત્પાદન થયેલ છે.

- ચાલુ વર્ષે કેનાલ ટોપ અને કેનાલ બેંકના કુલ - ૩૫ મેગા વોટના સોલાર પાવર પ્લાન્ટ થકી ૩.૨૬ કરોડ યુનિટ થતાં કુલ ૩૫.૯૩ કરોડ વીજ યુનિટ સોલાર વીજ ઉત્પાદન થયું.

- ચાલુ વર્ષે સબમાઇનોર સુધી ૮,૪૩૧ હેક્ટર પિયત વિસ્તાર વિકસાવીને કુલ ૧૫.૫૩ લાખ હેક્ટર પિયત વિસ્તાર વિકસાવવામાં આવ્યો.

વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ બજેટની મુખ્ય બાબતો

- જાન્યુઆરી-૨૦૨૪ સુધી પ્રશાખા નહેરો (માઈનોર નહેરો) સુધીના કામો પૂર્ણ કરી કુલ ૧૭.૨૧ લાખ હેક્ટર સિંચાઇ ક્ષમતા અને પ્ર-પ્રશાખા નહેર (સબ-માઈનોર નહેર) સુધી ૧૫.૫૩ લાખ હેક્ટર વિસ્તાર વિકસિત થયેલ છે. માર્ચ-૨૦૨૪ પછી બાકી રહેતા નહેરોના નેટવર્કના કામો વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ દરમ્યાન ચાલુ રાખવાનું આયોજન છે.
- આગામી નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં સૂચિત જોગવાઇ રૂા.૪,૭૯૮ કરોડ, જેમાં મુખ્ય જોગવાઇઓ નીચે મુજબ છે.

- કચ્છ અને સૌરાષ્ટ્ર શાખા નહેરના પમ્પિંગ સ્ટેશનના વિસ્તરણ, જાળવણી અને સંચાલન માટે રૂ.૭૬૫ કરોડની જોગવાઈ.
- નર્મદા યોજનાના કમાન્ડ એરિયામાં નહેરના વિસ્તરણ-વિકાસના કામો માટે રૂ.૫૯૦ કરોડની જોગવાઈ.
- અમદાવાદ જિલ્લાનાં નળકાંઠાના વિસ્તારમાં સિંચાઇ સુવિધા સુદ્રઢ કરવા રૂ.૩૦૦ કરોડની જોગવાઈ.
- નર્મદા મુખ્ય નહેર પર વધારાના સ્ટ્રકચર તેમજ જાળવણીની કામગીરી માટે રૂ.૧૮૬ કરોડની જોગવાઈ.
- ગરુડેશ્વર વિયર તથા વિવિધ શાખા નહેરો પરના વીજ મથકો તેમજ એકતાનગર ખાતેના જળ વિદ્યુત મથકોના જાળવણી અને મરામત માટે રૂ.૧૩૬ કરોડની જોગવાઈ.

નર્મદા યોજનાનો સંપૂર્ણ લાભ મહત્તમ લોકો સુધી પહોંચાડવા માટેનો રોડમેપ

નર્મદા યોજના વિશ્વની સૌથી વિશાળ યોજનાઓ પૈકીની એક છે. આ યોજનાના સુનિયોજીત આયોજન સાથેના સંચાલન માટે ગુજરાત સરકાર પ્રતિબધ્ધ છે.

પ્રધાનમંત્રીશ્રીએ More crop, per drop (મોર ક્રોપ, પર ડ્રોપ) નો મંત્ર વર્ષ ૨૦૧૫માં આપ્યો તેમાંથી પ્રેરણા લઈ નહેરોની વહનક્ષમતા સુધારી Water losses (વોટર લોસીસ) ઓછા કરી વધુમાં વધુ વિસ્તાર સુધી નહેરોનું પાણી પહોંચે તેનો એક પાયલટ પ્રોજેકટનો પ્રથમ તબક્કો બનાસકાંઠામાં ગત વર્ષે પૂર્ણ થયો. ચાલુ વર્ષે તેનાથી બનાસકાંઠામાં ૨૧% જેટલો વધુ વિસ્તાર સિંચાઈ મેળવી શક્યો છે જેના સાક્ષી થરાદ, વાવ અને સૂઈ ગામના ખેડૂતો છે.

આ બજેટમાં ચાલુ વર્ષે ઉત્તર ગુજરાતના બનાસકાંઠા, પાટણ અને મહેસાણા જીલ્લાના લગભગ ૫ લાખ હેકટર જેટલા વિશાળ વિસ્તારમાં પથરાયેલી નહેરોનું માળખું સુવ્યવસ્થિત કરી તેની વહનક્ષમતામાં સુધારો કરવાનો સંકલ્પ ગુજરાત સરકારે કર્યા છે.

પાણીના ટીપે ટીપાનો જવાબદારી સાથે ઉપયોગ થાય તે માટે નહેરોના માળખાને અત્યાધુનિક ફ્લોમીટરથી સજ્જ કરવાની કામગીરી પણ ચાલુ વર્ષે પ્રારંભ થનાર છે.

આ માટે ભારત સરકારની CWPRS નો સહયોગ લેવાઈ રહ્યો છે. પાણીના વપરાશ સંબંધી ઝીણામાં ઝીણી વિગતો એકત્ર કરી તેના થકી નહેરોના માળખાનું સક્ષમ સંચાલન કરવું એટલે કે "Water Accounting and Auditing" (વોટર એકાઉન્ટીંગ એન્ડ ઓડિટીંગ) એ એક અત્યંત અગત્યની

કામગીરી છે જેના વગર પાણીનો કરકસર્યુક્ત ઉપયોગ શક્ય નથી તે માટે પણ ગુજરાત સરકાર આગળ વધી રહી છે.

નહેરો સાથેના પિયત વિસ્તારમાં સુક્ષ્મ સિંચાઈનો વ્યાપ વધારવા માટે સરકાર કેટલાંક નીતિવિષયક નિર્ણયો લેવા જઈ રહી છે. આ માટે જરૂરી પાયલોટ પ્રોજેક્ટ્સ આ વર્ષથી જ પ્રારંભ કરવામાં આવનાર છે. નૈસર્ગિક કૃષિ અને આધુનિક જળ વિતરણ વ્યવસ્થાનો સમન્વય એટલે પ્રાચીન મૂલ્યો અને અર્વાચીન તાંત્રિકીનો સુભગ સુમેળ. ભારતના જનઆરોગ્ય માટે પ્રાકૃતિક કૃષિ અને પાણીના ટીપે ટીપાના સદ્ઉપયોગ માટે સુક્ષ્મ સિંચાઈ પધ્ધિતનો સમન્વય ગુજરાત સરકારની આગામી દિશા બની રહેનાર છે.

સહભાગી સિંચાઈ વ્યવસ્થાપન

ગુજરાત સરકારે સહભાગી સિંચાઈ વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ મુજબ લાભાર્થી ખેડૂતોની પિયત સહકારી મંડળીઓ થકી સિંચાઈ વ્યવસ્થાપન કરવાની દિશામા વહીવટીતંત્રમાં જરૂરી સજ્જતા કેળવી પાણીનો સામૂહિક અને સામાજીક સંશાધન તરીકે ઉપયોગ કરવાનો નિર્ધાર કર્યો છે. પિયત મંડળીઓ સિંચાઈની સીઝન અગાઉ પોતાના ગામના ખેડૂતો કયો કયો પાક વાવશે તેની વિગતો મેળવી પાણીની જરૂરિયાત કેટલા પ્રમાણમાં રહેશે તેનો અંદાજ બનાવી માગણી પત્રક સાથે સરકારના સંકલનમાં નહેરનું સંચાલન કરે તેવી વ્યવસ્થા કરવાનો સરકારનો પ્રયાસ રહેશે. વિશાળ પિયત વિસ્તારના સંચાલન માટે અનેક પિયત મંડળીઓ બનાવવી અને નિભાવવી જરૂરી છે.

સરકાર આ મૂલ્યોને પુનર્જીવીત કરી સમાજને પાણીના વ્યવસ્થાપન માટે સજ્જ બનવા અને પાણી થકી સમાજને જોડવા ઉત્સુક છે.